

Examen HAVO

2026

tijdvak 1
vrijdag 8 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 35 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 60 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Deel 1 De werkmentaliteit van jongeren

Stel, je moet voor het vak Nederlands een beschouwing schrijven over een maatschappelijk verschijnsel. Jij hoort vaak de uitspraak: “De jongeren van tegenwoordig zijn liever lui dan moe.” Je kiest daarom als verschijnsel de werkmentaliteit van jongeren en zoekt uit in hoeverre de huidige jongeren een andere werkmentaliteit hebben dan de oudere generaties.

Je hebt in deze context over ‘quiet quitting’ gehoord, waar bron 1 over gaat. Je hebt het idee dat deze term de kern van de zaak raakt. Daarom analyseer je de gedachtegang van deze bron.

Lees bron 1.

In alinea 3 lees je dat de jonge generatie “een andere opvatting over werk heeft dan ouderen”.

- 1p 1 Noteer voor zowel jongeren als ouderen welke opvatting over werk kan worden afgeleid uit alinea 1 tot en met 3. Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet je antwoord daarachter. Geef geen voorbeelden.

Jongeren vinden het goed om ... (1)
Ouderen vinden het goed om ... (2)

“Experts vonden het niet verstandig om daaraan mee te doen”
(regels 15-16)

De auteur is het niet eens met de opvatting van deze experts.

- 1p 2 Welke twee argumenten geeft ze hiervoor, gelet op alinea 3 en 4? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Uit alinea 1 tot en met 7 kun je drie zinsgedeeltes citeren om een definitie van *quiet quitting* te geven en een negatieve en een positieve invulling daarvan.

- 2p 3 Citeer deze drie zinsgedeeltes en gebruik per citaat niet meer dan 6 woorden. Neem de nummers uit de tabel over en zet je antwoord daarachter.

	bijpassend citaat:
definitie van <i>quiet quitting</i> :	(1)
negatieve invulling van <i>quiet quitting</i> :	(2)
positieve invulling van <i>quiet quitting</i> :	(3)

Je wilt in je beschouwing aandacht besteden aan verschillende visies op het fenomeen 'quiet quitting'. Daarom let je extra op kritische opmerkingen en de woordkeus in de tekst.

Je ziet dat de term 'het hoognodige' in de titel en de tekst meerdere keren voorbijkomt.

- 1p 4 Wat is de belangrijkste boodschap van alinea 5 als het gaat om 'het hoognodige'?
- A Het is lastig te bepalen wat 'het hoognodige doen' eigenlijk inhoudt.
 - B Het zou al mooi zijn als iedereen deed wat echt nodig is.
 - C Mensen met hoge functies doen ook alleen het hoognodige.
 - D Ook de oudere generatie doet niet meer dan nodig is.

De auteur bekritiseert verschillende partijen, om zo haar standpunt over de werkopvatting van jongeren kracht bij te zetten.

- 3p 5 Leid voor alle partijen af welke kritiek zij krijgen, gelet op alinea 5 tot en met 10 van bron 1.
Neem de nummers uit de tabel over en zet je antwoord daarachter.
Geef geen voorbeelden. Eén antwoord is al gegeven.

partij	kritiek op deze partij
een voormalig topman van Schiphol en vele Haagse politici	(1)
<i>scrummasters</i>	(2)
jongeren	(3) gebruiken de verkeerde term voor wat ze bedoelen
werkgevers	(4)
werknemers die het meeste lawaai maken	(5)

“Vanaf nu noemen we het dus niet meer 'quiet quitting', lieve jongeren, maar 'loud working'.” (regels 96-98)

Een deel van dit citaat wordt in alinea 13 nog eens benadrukt door de woordkeus.

- 1p 6 Welk deel van het citaat is dat?
- A vanaf nu
 - B quiet quitting
 - C lieve jongeren
 - D loud working

Na het lezen van bron 1 kies je de volgende hoofdvraag voor je beschouwing: Heeft de jongere generatie inderdaad een andere werkopvatting dan de oudere generaties? Om deze vraag te beantwoorden, gebruik je naast bron 1 ook bron 2.

Lees bron 2.

- 3p 7 Geef aan hoe er in bron 2 wordt gedacht over verschillen in werkopvatting tussen jongeren en oudere generaties.
Neem de nummers uit de tabel over en zet je antwoord daarachter.

Bron 2 signaleert verschillen tussen generaties. Het volgende kun je volgens bron 2 echter niet zeggen:	(1)
Dit is wat je volgens bron 2 wel kunt zeggen:	(2)
Dit is een verklaring die bron 2 hiervoor geeft:	(3)

In bron 2 heb je verklaringen gelezen voor verschillen in werkopvatting tussen jongere en oudere generaties. Je bent ook benieuwd naar andere verklaringen en daarom lees je bron 3. Vervolgens vergelijk je bron 3 met de gedachtegang van bron 1.

Lees bron 3.

Bron 3 geeft vier verklaringen voor de veranderde werkmentaliteit van jongeren. Deze verklaringen kun je weergeven met 'als-dan'-zinnen.

- 4p 8 Noteer per alinea de verklaring, door onderstaande 'als-dan'-zinnen aan te vullen.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet je antwoord daarachter. Zorg dat er 'als-dan'-zinnen ontstaan die inhoudelijk kloppen.

verklaring in	'als-dan'-zin
alinea 1	Als de economische omstandigheden gunstig zijn, dan ...(1)... .
alinea 2	Als ...(2a)... , dan...(2b)... .
alinea 3	Als ...(3a)... , dan...(3b)... .
alinea 4	Als ...(4)... , dan is het logisch dat jongeren hun status niet aan werk, maar aan andere zaken ontlenen.

Bron 1 en bron 3 geven allebei verklaringen voor de veranderde werkmentaliteit van jongeren. Je mist in bron 3 echter een verklaring die wél wordt genoemd in alinea 1 tot met 3 van bron 1.

- 1p 9 Noteer deze verklaring.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 2 van bron 3 zegt Ton Wilthagen: “Dan is het niet gek dat zij nu tegen die werkgever zeggen: zoek het uit.”

- 2p 10 Geef aan of de auteur van bron 1 Wilthagens uitspraak **wel** of **niet** zal onderschrijven en citeer een zinsgedeelte uit alinea 11 tot en met alinea 13 van bron 1 waaruit dat het duidelijkst blijkt.
Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet je antwoord daarachter.

De auteur zal Wilthagens uitspraak waarschijnlijk (1) (kies uit: *wel/niet*) onderschrijven.

Dat blijkt het duidelijkst uit het volgende zinsgedeelte: ... (2) ...

In je zoektocht naar meer informatie kom je bron 4 en 5 tegen. Het valt je op dat in deze bronnen, net als in bron 3, verschillende benamingen voorbijkomen om jongeren te typeren. Deze benamingen lijken iets te zeggen over de manier waarop er tegen jongeren en hun werkmentaliteit wordt aangekeken. Je wilt in je beschouwing zorgvuldig omgaan met je eigen woordkeuze en je verdiept je daarom in deze benamingen.

Lees bron 4 en 5.

- 2p 11 Uit welke van onderstaande benamingen uit bron 3, 4 en 5 blijkt een negatief oordeel over de houding van de huidige generatie werkende jongeren?

Noteer alleen de nummers van de negatieve benamingen.

- 1 klapstoelmedewerkers (bron 3, regel 13)
- 2 Generatie Z (eerste vermelding: bron 4, regel 12)
- 3 sneeuwvlokjes (bron 5, regel 4)
- 4 rubbertegelkinderen (bron 5, regel 4)
- 5 millennials (bron 5, regel 18)

“Zo’n snordrukker is niet langer bereid om veel meer te doen dan de functie-eisen voorschrijven.” (bron 4, regels 10-11)

- 2p 12 Wat zal de auteur van bron 1 vinden van het woord “snordrukker” als typering van de huidige generatie werkende jongeren?
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord daarachter.

De auteur vindt ‘snordrukker’ waarschijnlijk (1) (kies uit: *wel/niet*) een geschikte typering van de huidige generatie werkende jongeren, want ...(2)... .

Je gaat nu de inhoud van bron 4 en 5 vergelijken met de inhoud van bron 1 en 2.

In onderstaande tabel staan vier uitspraken die zijn gebaseerd op bron 4 en bron 5.

- 3p 13 Geef bij iedere uitspraak aan of deze overeenkomt met uitspraken in bron 1, bron 2 of geen van beide bronnen.
Neem de nummers van de uitspraken over en zet je antwoord daarachter.
Let op: kies per uitspraak één antwoord.

uitspraak:	deze uitspraak komt overeen met uitspraken in:
1 <i>Quiet quitting</i> is helemaal niet zo nieuw als wordt gezegd.	(kies uit: <i>bron 1 / bron 2 / geen van beide bronnen</i>)
2 <i>Quiet quitters</i> verwachten dat een baan persoonlijke en maatschappelijke voordelen biedt.	(kies uit: <i>bron 1 / bron 2 / geen van beide bronnen</i>)
3 Het leven naast werken is voor jongeren minstens zo belangrijk.	(kies uit: <i>bron 1 / bron 2 / geen van beide bronnen</i>)
4 Jongeren kunnen nu veeleisend zijn dankzij de krappe arbeidsmarkt.	(kies uit: <i>bron 1 / bron 2 / geen van beide bronnen</i>)

De hoofdvraag voor je beschouwing is: Heeft de jongere generatie inderdaad een andere werkopvatting dan de oudere generaties? Voordat je start met schrijven, bekijk je nog eens kritisch welke bronnen meer of minder bruikbaar zijn voor je beschouwing.

- 1p 14 Bij bron 1 tot en met bron 5 zou je van twee bronnen kunnen zeggen dat ze minder betrouwbaar zijn vanwege de subjectieve, ironische schrijfstijl. Welke twee bronnen zijn dat?
Noteer alleen de nummers van die twee bronnen.

- 1p 15 Bron 1, bron 3, bron 4 en bron 5 zijn afkomstig van gerespecteerde media. Een van deze bronnen kan ook om een andere, inhoudelijke reden betrouwbaar worden genoemd.
Noteer om welke bron het gaat en licht de betrouwbaarheid ervan toe op basis van de inhoud van de bron.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

- 1p 16 Je vraagt je af of je *quiet quitting* een belangrijke plek in je beschouwing moet geven. In bron 4 en in bron 1 heb je redenen gezien om dit niet te doen.
Noteer zo'n reden om dit **niet** te doen die zowel wordt genoemd in bron 4 als in de eerste vijf alinea's van bron 1.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

Deel 2 Doorbreek de taal-impasse

Lees tekst 6.

- 1p 17 In alinea 4 en 5 wordt negatief gesproken over een publicatie van een Taaluniewerkgroep.
Wat is er volgens tekst 6 mis met deze publicatie?
A De adviezen van de Taalunie zijn te beperkt om het probleem echt aan te pakken.
B De Taalunie heeft te weinig moeite gedaan om met begrijpelijke voorschriften te komen.
C De Taalunie mengt zich met betweterige adviezen in een weinig zinvolle discussie.
D Door de uitbreiding met nieuwe taalvormen maakt de Taalunie de taal onoverzichtelijker.

Tekst 6 kan met onderstaande kopjes worden onderverdeeld in vijf opeenvolgende delen.

Deel 1: Inleiding

Deel 2: De huidige omgang met het gendervraagstuk in taal

Deel 3: Belang van een andere aanpak van het gendervraagstuk in taal

Deel 4: Andere koers, andere regels

Deel 5: Over tot actie

1p 18 Bij welke alinea begint deel 2?

1p 19 Bij welke alinea begint deel 3?

“Deze redenering loopt echter spaak” (regels 114-115)

1p 20 Welke zin geeft het best het probleem weer dat de auteur heeft met deze redenering?

A Kunstmatig de taalregels veranderen lijkt zinloos, terwijl het niet aanpassen van de regels ook geen taalvernieuwing op gang brengt.

B Niet de invoering van nieuwe regels maar de afwezigheid daarvan maakt ons taalgebruik geforceerd.

C Taal wordt gepresenteerd als een organisch systeem dat zich vanzelf aanpast, terwijl de gebruikers juist behoefte hebben aan duidelijke regels.

D Taalgebruikers zorgen niet voor verandering van de taal, maar tegelijkertijd doen taalinstanties dat ook niet.

Volgens het woordenboek is het woord ‘taal’ zowel vrouwelijk als mannelijk. In tekst 6 is gekozen voor de vrouwelijke vorm.

3p 21 Citeer een zin uit alinea 6 of 7 waaruit deze keuze blijkt en leg uit waarom deze keuze wel én niet bijzonder is, uitgaande van alinea 1 tot en met 6. Neem de nummers uit de tabel over en zet je antwoord daarachter.

De keuze voor de vrouwelijke vorm blijkt uit het volgende citaat uit alinea 6 of 7:	(1)
Volgens alinea 1 tot en met 5 is deze keuze enerzijds wel bijzonder, want	(2)
Anderzijds is deze keuze volgens alinea 6 niet bijzonder, want de tekst pleit voor meer	(3)

Uit alinea 7 en 8 van tekst 6 zijn twee visies op taalverandering af te leiden: de visie van instanties en de visie van de auteur.

2p 22 Vat de visie van **instanties** op taalverandering samen. Gebruik hiervoor de tabel hieronder.

Neem de letters a, b en c over uit de linker kolom. Schrijf daarachter steeds het nummer van je keuze uit de rechter kolom.

a) Taalverandering ...	1 gebeurt nauwelijks via taalgebruikers.
	2 kan door taalgebruikers de verkeerde kant opgaan.
	3 verloopt als vanzelf via taalgebruikers.
	4 wordt door taalgebruikers als onnodig gezien.

b) Aanpassen van regels is daarom ...	5 geen optie.
	6 hoe dan ook overbodig.
	7 niet meteen al nodig.
	8 wel nodig.

c) De Taalunie ...	9 kan dus de taalvernieuwing volgen.
	10 moet dus niet wachten op taalvernieuwing.
	11 wil taalvernieuwing dus snel doorvoeren.
	12 zal taalvernieuwing dus niet aanmoedigen.

2p 23 Vat ook de visie van **de auteur** op taalverandering samen. Gebruik hiervoor nogmaals de tabel hierboven.

Neem de letters a, b en c over uit de linker kolom. Schrijf daarachter steeds het nummer van je keuze uit de rechter kolom.

In tekst 6 staan de termen “geföhnde woorden” (regel 77), “neuzelwoorden” (regel 100) en “bubbelplastic woorden” (regel 144).

1p 24 Welk aspect uit de tekst wordt door deze woordkeus versterkt?

- A de constatering van de auteur dat veel hedendaagse taalvormen ouderwets aandoen
- B de onvrede van de auteur over de voorzichtigheid waarmee de Taalunie optreedt
- C het gegeven dat taalgebruikers graag willen vermijden dat ze taalfouten maken
- D het gevoel dat de gelijkheid tussen vrouwen en mannen onvoldoende in de taal tot uiting komt

- 3p **25** Stel, je wilt een betoog houden over het onderwerp van tekst 6. Welke van de volgende uitspraken uit tekst 6 kies je als standpunt en welke drie als argumenten?
Noteer de woorden *standpunt* en *drie argumenten* en zet de nummers van je antwoorden daarachter.
Let op: je houdt twee nummers over.
- 1 “Waar het gender betreft, is de Nederlandse taal een log, ouderwets en anachronistisch systeem, waarin de man nog altijd als ongenaakbare standaard geldt.” (regels 23-27)
 - 2 “tornen aan taal is nog altijd een taboe.” (regels 62-63)
 - 3 “Als onze taal de gelijkwaardigheid tussen vrouwen en mannen niet in zich bergt (...) loont het de moeite om daar, ondanks de onvermijdelijke neuzelwoorden, zorgvuldig naar te kijken.” (regels 93-101)
 - 4 “Taal is een organisch systeem en doorgaans wordt aangenomen dat een taal zich via haar gebruikers aanpast aan maatschappelijke ontwikkelingen.” (regels 104-108)
 - 5 “Een opsomming van vrijblijvende opties om haar/hem/hen tevreden te stellen, is niet langer afdoende.” (regels 166-169)
 - 6 “Stop met halfslachtige richtlijnen en kom met nieuwe, heldere regels.” (regels 176-177)

- 2p **26** “Een opsomming van vrijblijvende opties om haar/hem/hen tevreden te stellen, is niet langer afdoende.” (regels 166-169)
Noem twee redenen waarom het volgens tekst 6 niet langer afdoende is om de taalgebruiker vrijblijvende opties te geven voor het verwijzen naar personen. Baseer je antwoord op alinea 7 tot en met 9.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 1p **27** “en dat mijnheer Van Dale misschien wel al die tijd mevrouw Van Dale is geweest.” (regels 181-183)
Wat maakt deze zin duidelijk?
- A Beroepen die meestal door mannen worden uitgevoerd worden pas aantrekkelijk voor vrouwen als er in de taal een vrouwelijke benaming voor is.
 - B Een eigentijdse taal zorgt ervoor dat de verschillen tussen mannen en vrouwen op allerlei gebieden verdwijnen.
 - C Nieuwe taalregels kunnen duidelijk maken dat achter de namen van topfuncties niet alleen mannen, maar ook vrouwen kunnen zitten.
 - D Onze interpretatie van gender verandert pas echt als mannen in de taal zijn ingehaald door vrouwen.

Het slot van een tekst kan verschillende functies hebben, zoals de vijf functies hieronder.

- 1p 28 Welke twee functies heeft het slot van tekst 6? Noteer alleen de twee juiste nummers.
- 1 een afweging
 - 2 een conclusie
 - 3 een oproep
 - 4 een samenvatting
 - 5 een toekomstverwachting

Deel 3 Is alle rijkdom puur geluk?

Lees tekst 7.

“Eigenlijk zou het boek *Waarom succes een kwestie van geluk is* van gezondheidspsycholoog Huub Buijssen verplichte lectuur voor hen moeten zijn.” (regels 15-20)

- 1p 29 Voor wie zou het boek van Huub Buijssen volgens de tekst verplichte lectuur moeten zijn en met welk doel?
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord daarachter.

Het boek moet verplichte lectuur zijn voor ...(1)..., want dan ...(2)... .

Alinea 1 bevat nog geen standpunt, maar de mening van de auteur klinkt wel degelijk door in deze alinea. Een kritische lezer kan hier een drogreden in herkennen.

- 1p 30 Welke drogreden is dat?
- A onjuist beroep op een kenmerk- of eigenschapsschema
 - B onjuist beroep op een oorzaak-gevolgschema
 - C overhaaste generalisatie
 - D verkeerde vergelijking

“Dat is een illusie.” (regel 38)

- 2p 31 Noteer de illusie die wordt bedoeld en het woord uit alinea 4 dat het best de werkelijke situatie typeert.
Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet je antwoord daarachter.

Dit is de illusie: ...(1)... .

Dit is het woord dat de werkelijke situatie het best typeert: ...(2)... .

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- Alinea 5 en 6 onderbouwen de bewering in alinea 4.
- 1p 32 Welk argumentatieschema wordt hier vooral voor gebruikt?
een argumentatieschema op basis van
- A autoriteit
 - B vergelijking
 - C voorbeelden
 - D voor- en nadelen

“Twee jaar nadat Peters en Waterman hun beroemde bestseller over de kenmerken van excellente ondernemingen publiceerden, was een derde van de door hen genoemde bedrijven al failliet.” (regels 67-72)

- 1p 33 Wat maakt dit citaat duidelijk over het succes van een bedrijf?
Dit citaat maakt duidelijk dat
- A bedrijfssucces sterk afhankelijk is van toevalsfactoren zoals tijd of plaats.
 - B bedrijfssucces vooral is toe te schrijven aan de kwaliteiten van een bedrijf.
 - C bedrijven die succesvol zijn de beurskoersen sterk beïnvloeden.
 - D bedrijven failliet gaan als ze niet over de juiste succeskenmerken beschikken.

Tekst 7 noemt allerlei factoren die wel of niet bijdragen aan het hebben van succes, zoals de negen factoren hieronder.

- 3p 34 Noteer per factor of deze volgens de auteur van tekst 7 wel of niet bijdraagt aan het hebben van succes.
Neem de nummers van alle factoren over en zet daarachter **wel** of **niet**.
- 1 werklust (regel 9)
 - 2 toeval (regel 23)
 - 3 afgedwongen geluk (regel 37)
 - 4 geluk (regel 38)
 - 5 milieu (regel 39)
 - 6 zeven vinkjes (regel 40)
 - 7 wilskracht (regel 53)
 - 8 opvoeding (regel 55)
 - 9 ondernemersfilosofie (regel 63)

“Is alle rijkdom puur geluk”? (titel)

- 3p 35 Zullen onderstaande (groepen) personen uit tekst 7 de vraag uit de titel waarschijnlijk met ‘ja’ of ‘nee’ beantwoorden, of blijft dit onduidelijk?
Neem de nummers van de personen over en zet daarachter **ja**, **nee** of **onduidelijk**.
- 1 carrièrejagers (regel 3)
 - 2 Huub Buijssen (regel 18)
 - 3 Bill Gates (regel 58)
 - 4 Peters en Waterman (regels 67-68)
 - 5 de auteur van tekst 7

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.